

Crna Gora
AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Broj: 03-UPI-2482/122

Podgorica, 08.09.2026. godine

Javna knjiga o sprovedenim postupcima procjene uticaja na životnu sredinu

VEZA: Naš broj 03-UPI-2482/1 od 04.12.2024.godine

PREDMET: Rješenje o davanju saglasnosti na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu

Poštovani,

U Prilogu dopisa dostavljamo Vam Rješenje o davanju saglasnosti na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa – vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“.

S poštovanjem,

Za Direktora

Po ovlaštenju
Marko Medenica
Načelnik

Prilog: Rješenje o davanju saglasnosti (broj 03-UPI-2482/ od 08.09.2026. godine)

AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE

**AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE**

IV Proleterske 19
81000 Podgorica, Crna Gora
tel.: +382 20 446 500
email: epamontenegro@gmail.com
www.epa.org.me

Crna Gora
AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Broj: 03-UPI-2482/122

Podgorica, 08.09.2026. godine

Agencija za zaštitu životne sredine, rješavajući po zahtjevu Nosioca projekta „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice (broj 03-UPI-2482/11 od 24.03.2025. godine), na osnovu člana 40 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Sl. list CG", br. 98/23, 102/23, 113/23, 71/24, 72/24, 104/24, 117/24, 39/25, 97/25), člana 18, člana 46 stav 2, člana 126 stav 8 Zakona o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16, 37/17), člana 24 Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list CG“, broj 75/18), a po Zaključku Vlade Crne Gore broj 11-011/26-2185/2 od 9. jula 2026. godine, u ponovnom postupku, donosi:

RJEŠENJE

1. - DAJE SE SAGLASNOST na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekta za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa -vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“ na katastarskim parcelama broj: Vjetroelektrana KO Malinsko 1 786/1, 629, 637, 636, 646/1, 1767/2, 1767/1, 1766, 1796, 1769, 648, 1834, 1657, 1655, 1831, 1825, 1832, 1818, 1673, 1717, 1716, 1819, 1815, 1867, 1868, 1816, 1817, 1666, 1664, 1809, 1808, 1821, 1811, 1812, 1629, 1772, 1856, 1855, 1768, 649, 1667, 1634, 1879, 1841, 1882, 1881, 1842, 1872, 1862, 1863, 646/2, 1814, 659, 1835, 1892, 1658, 1656, 1628, 1837, 1894, 1661, 1654, 1884, 1883, 1662, 1893, 1669, 1678, 1906, 1839, 1889, 1646, 1659, 1869, 1891, 1649, 1885, 1840, 1890, 1648, 1660, 1826, 1668, 1636, 1637, 1635, 1674, 1671, 1857, 1934, 1679, 655, 1770, 1798, 1793, 1854, 1864, 1865, 1929/3, 1795, 1959, 1982, 1960, 1929/5, 1929/6, 1929/1, 1571/1, 1571/3, 664, 1929/4, 647, 1861, 1670, 1767/3, 1973, 1981, KO Gornja Bijela, kat. parc. broj 1, KO Starče 2353/2, 1958, Dalekovod KO Donja Bijela 75, 70, 65, 63, 117, 812, 811, 809, 810, 821, 128, 126, 127, 166/1, 110, 111, 108, 189/1, 190, 317, 254, 253, 223, 235, 248, 247, 319, 251, 314, 252, 192, 830, 203, 204, 218, 245, 261, 259, 260, 238, 222, 145, 144, 143, 142, 92, 193, 166/2, 189/2, 316, 276/2, 61, 53, 3, 12, 1, 7, 2059, 2058, 2057/1, 2056, 47, 51, 52, 62, 60, 224, 225, 199, 133, 129, 130, 131 KO Malinsko, Dalekovod 629, 636, 635, 628, 621, 481, 482, 489, 488, 492, 541, 542, 483, 500, 499, 477, 623/1, 625, 624, 549, 545, 544, 480, 547, 1949, 485, 486/1, KO Šavnik 234, 118/1 KO Duži 1779/1, 1790, 1791, 1783/1, 1782, 2000, 2012, 2048, 2063, 2119, 2471, 2132, 2133, 2131, 2482, 2483, 2484, 1510, 2138, 2118, 2137, 1511, 2002, 2553, 2552, 2551, 2526, 2527, 2528, 2515/1, 2514, 1998, 2045, 2044, 2696, 1334/1, 1030, 1664/1, 1669, 1671/1, 1673, 1028, 1017/1, 1035, 1586, 1658/1, 1667, 2655, 2620, 2673, 2680/1, 2679, 2517, 2516, 2529, 1590, 1589, 2522, 2556, 2519, 2501, 2520/1, 2537, 2538, 2536, 2540, 2542, 2478, 2479, 2475, 2134, 2135, 2115, 2116, 1808, 1474, 1475, 1563, 1562, 1746, 1750, 1775, KO Komarnica 943, 944, 945, 955, 28/1, 952, 953, 954, 1144, 951, 950, 946, 928, 927 KO Petnjica 1513, 1175/2, 1128, 1127, 1175/3, 1182, 1175/1, 1179, 1178, 1174, 1176, 1177, 1212, 1211, 1210, 1522, 1521, 1519, 1524, 1682, 1675, 1496, 1499, 1185/1, 1184/1, 1183/1, 839/1, 840, 837/1, 842, 843/1, 1617, 662, 1683, 1669, 1648, 1181, 1209, 1208, 1189, 1190, 1191, 1193, 1206, 1196, 1197, 1198, 1194, 1195, 1509, 1514, 1517, KO Pošćenje 23, 34, 12, 16, 22, 11, 48, 43, 1456, 42/1, 226, 227, 37, 24, 31, 3, 1, 2, 1458, 1459, 35, 36, 25, 27/1, KO Mljetičak 632, 626/1, 631, 630/1, 1400, 634, 635, KO Gornja Brezna 1511/13, 1511/8, 1492/2, 1511/14, 1511/18, 1511/20, 1493/2, 1493/4, 1495/2, 1496/2, 1507/4, 1507/5, 1507/7, 1509/7, 1508/3, 1509/10, 1628/21, 168, 503/1, 1609/2, 1609/3, 1610/3, 1610/5, 1611/2, 2041, koji je urađen u skladu sa odredbama Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni List CG“, broj 75/18).

AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE

AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE

IV Proleterske 19
81000 Podgorica, Crne Gora
tel.: +382 20 446 500
email: epamontenegro@gmail.com
www.epa.org.me

2. - NALAŽE SE preduzeću „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice da do 01.10.2027. godine sprovede jednogodišnje istraživanje ptica i slijepih miševa na lokalitetu zahvaćenom predmetnim projektom, po opšteprihvaćenoj metodologiji i da u datom roku dostavi sprovedeno istraživanje Agenciji za zaštitu životne sredine, koja zadržava pravo da shodno dostavljenom istraživanju ukoliko bude potrebno propiše dodatne mjere.

3. - NALAŽE SE preduzeću „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice da poslove vezane za izgradnju vjetro elektrana „Bijela“ sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“, realizuje u svemu prema mjerama zaštite životne sredine utvrđenim u Elaboratu procjene uticaja na životnu sredinu iz tačke 1 ovog rješenja, a koje se posebno odnose na:

Dodatne mjere zaštićenog područja, a koje se odnose na zaštićeno područje Park prirode „Dragišnica i Komarnica“

Prilikom realizacije projekta potrebno je pridržavati se sledećih mjera:

Izbjegavanje osjetljivih zona

- Zabraniti postavljanje turbina u zonama sa najvišim stepenom zaštite.
- Očuvati kanjon Komarnice, Boljske grede, Dragišničku šumu i staništa rijetkih vrsta.
- Održati zaštitne pojaseve oko vodotoka, izvora i šumskih kompleksa.

Zaštita ptica i slijepih miševa

- Sprovesti višesezonski monitoring migratornih ruta.
- Ugraditi sistem za automatsko zaustavljanje turbina tokom intenzivnih preleta.
- Obezbijediti minimalne udaljenosti od gnijezda zaštićenih vrsta.

Ograničenje krčenja šume

- Minimizovati površine za puteve, platoe i dalekovode.
- Obavezna sanacija i pošumljavanje degradiranih površina autohtonim vrstama.

Kontrola buke i vibracija

- Obezbijediti da nivo buke ne ugrožava divlje životinje i lokalno stanovništvo.
- Ograničiti radove tokom perioda gniježđenja i razmnožavanja.

Zaštita voda i zemljišta

- Spriječiti eroziju i zamućenje vodotokova.
- Zabraniti odlaganje otpada i curenje goriva ili ulja.

Vizuelni i pejzažni uticaj

- Analizirati uticaj na panoramu Durmitorskog područja i turističke vrijednosti.
- Ograničiti broj i visinu turbina u najosjetljivijim predjelima.

Dalekovodi i infrastruktura

- Vodove trasirati van najvrjednijih staništa gdje je moguće.
- Primijeniti markere protiv sudara ptica sa kablovima.

Monitoring nakon izgradnje

- Najmanje 3–5 godina pratiti mortalitet ptica i slijepih miševa.
- Uvesti dodatne mjere ako se utvrdi značajan negativan uticaj.

Druge mjere koje mogu uticati na sprječavanje, smanjenje ili neutralisanje štetnih uticaja na životnu sredinu

Mjere zaštite u toku izvođenja radova

Prilikom izvođenja radova na predmetnom projektu u cilju očuvanja životne sredine posebno je potrebno sprovesti:

- Obezbjedjenje i održavanje visokog nivoa radne discipline, u skladu sa Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu.
- U tehnološki proces izgradnje vjetroelektrane moraju se uvoditi isključivo odobreni i ekološki prihvatljivi materijali i robe.
- Održavanje ispravnosti i funkcionalnosti svih uređaja za rad, ostalih uređaja i opreme.
- Sa sirovinama i gotovim materijalom za potrebe izgradnje vjetroelektrane manipuliše se na propisan način i po tehnološki projektom definisanim odnosima.
- Radi smanjenja buke i emisija izduvnih gasova mašine se isključuju kada nema potrebe za njihovim radom.
- Sve radne i manipulativne površine se moraju održavati.

Primjena materijala i tehnoloških postupaka koji su ekološki bezbjedni i prihvatljivi može značajno umanjiti, a ponekad i eliminisati negativan uticaj tokom izvođenja radova na izgradnji vjetroelektrane Bijela i pratećeg 110kV dalekovoda na životnu sredinu. Privremeni i ograničeni uticaji izazvani bukom, prašinom i vibracijama tokom izvođenja obimnih građevinskih radova treba minimizirati kroz mjere zaštite.

Izvođač radova je u obavezi da definiše posebne mjere zaštite za svaku vrstu radova i da na gradilištu preduzme odgovarajuće aktivnosti na ublažavanju negativnih uticaja, a koje su sastavni dio upravljanja gradilištem.

Osnovne mjere koje treba preduzeti tokom izvođenja radova su:

- Obzirom na veličinu lokacije, gdje god je to moguće prije početka radova gradilište treba biti obezbijeđeno od neovlašćenog pristupa i prolaza svih lica, osim radnika angažovanih na izvođenju radova, radnika koji vrše nadzor, radnika koji vrše inspekcijski nadzor i predstavnika Nosioca projekta. Ovdje se prije svega misli na dio gdje su planirani iskopi za vjetroturbine i privremeni objekti u funkciji gradilišta (dio za skladištenje opreme i sl.).
- Izvođač radova je dužan organizovati postavljanje gradilišta tako da njegovi privremeni objekti, postrojenja, oprema itd. ne utiču na treću stranu, odnosno na okruženje lokacije.

- Izvođač radova je obavezan da uradi poseban Elaborat o uređenju gradilišta i radu na gradilištu, sa tačno definisanim mjestima o skladištenju i odlaganju materijala koji će se koristiti prilikom izvođenja radova, sigurnost radnika, saobraćaja, kao i zaštite neposredne okoline lokacije.
- U toku izvođenja radova na iskopu predvidjeti i geotehnički nadzor, radi usklađivanja geotehničkih uslova temeljenja sa realnim stanjem u geotehničkim sredinama.
- Sve pogonske mašine moraju zadovoljavati odrednice standarda graničnih emisija u skladu sa Uredbom (EU) 2016/1628 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. septembra 2016. o zahtjevima koji se odnose na ograničenja emisija gasovitih i čvrstih zagađujućih supstanci i homologaciju tipa za motore s unutrašnjim sagorijevanjem za nedrumske pokretne mašine. Primjena mnogo strožijih standarda dopuštenih emisija štetnih materija EU Stage III i Stage IV vezana je za 2016. g. prema Direktivi 2016/1628/EC.
- Na osnovu Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima („Sl. list CG“, br. 033/12, 058/14, 014/17, 066/19) vozila koja učestvuju u saobraćaju moraju ispunjavati sledeće zahteve: 1. Prevoz tereta na vozilu (članovi 111, 112 i 113); Ovim članovima su definisani uslovi koji se odnose na opterećenje vozila, smještaj tereta na vozilu, gdje je za rasuti teret definisano da isti mora da bude prekriven; 2. Homologacija vozila (članovi 244, 245, 246, 246a i 246b); 3. Ispitivanje vozila (članovi 247-251).
- Tokom izvođenja radova održavati mehanizaciju: građevinske mašine i vozila u ispravnom stanju, sa ciljem maksimalnog smanjenja buke, kao i eliminisanja mogućnosti curenja nafte, derivata i mašinskog ulja.
- Sve građevinske mašine i prevozna sredstva moraju biti opremljena protivpožarnim aparatima.
- Brzina saobraćaja na lokaciji projekta mora se ograničiti na 30 km/h.
- Takođe, za vrijeme vjetra i sušnog perioda redovno kvasiti materijal od iskopa i pristupne puteve, radi redukovanja prašine.
- Izvođač radova je dužan da koristi materijale koji su propisani projektnom dokumentacijom, a koji posjeduju važeće ekološke i druge dozvole i odobrenja, odnosno moraju se koristiti kontrolisani i licencirani izvori za sve potrebne materijale. Strogo je zabranjeno ugrađivati bilo koju vrstu građevinskog materijala, a da za isti ne postoji validna dokumentacija.
- Višak materijala od iskopa (ako ga bude) pri transportu treba da bude pokriven.
- Preporučljivo je radove na izgradnji vjetroelektrane i pratećeg dalekovoda izvoditi u dnevnim uslovima, što doprinosi smanjenju uticaja buke u okruženju lokacije projekta.
- Obezbijediti dovoljan broj kontejnera za prikupljanje komunalnog otpada sa lokacije gradilišta i obezbijediti odnošenje i deponovanje prikupljenog komunalnog otpada u dogovoru sa nadležnim komunalnim preduzećem.
- Na gradilištu objekta treba postaviti mobilne PVC tipske higijenske toalete i locirati ih na mjestima dovoljno udaljenim od ostalih objekata.
- Eventualno uklanjanje biljnog pokrivača (sječa drveća) sa lokacije planirane vjetroelektrane i dalekovoda izvršiti pažljivo, ograničavajući se samo na minimalno potrebnu širinu radi smanjenja stepena fragmentacija i/ili degradacije staništa, u cilju očuvanja flore i životinjskih staništa i vrsta i ne narušavajući ekosistem u okolini lokacije.
- Izvršiti čišćenje lokacije projekta poslije završenih radova, tj. ukloniti predmete i materijale sa površina korišćenih za potrebe gradilišta odvoženjem na određenu deponiju.
- Posječena drvena masa na trasi dalekovoda, u cilju sprječavanja pojave požara, mora biti uklonjena sa lokaliteta trase dalekovoda. Zbog toga Nosilac projekta mora ostvariti saradnju sa nadležnim organom uprave za gazdovanje šumama. Nastala drvena masa tokom krčenja trase dalekovoda može se iskoristiti za snabdijevanje lokalnog stanovništva ogrijevnim drvetom, što bi omogućilo da se rasterete druga šumska područja od sječe ogrijevnog drveta na tom području, dok bi se sa druge strane racionalizovali troškovi na izvođenju radova na sječi i odvozu drvnih sortimenata sa

lica mjesta i opcije za uklanjanje otpadnog drveta koje ne koristi lokalno stanovništvo biće uspostavljene, kako bi se izbjeglo prisustvo otpadnog drveta na šumskim područjima sa rizikom od požara.

Mjere zaštite od buke

Prije početka radova, Izvođač je obavezan da pripremi metodologiju i način rada kojom će biti opisana vrsta radova i predložene mjere i metode za kontrolu buke.

Program radova treba da sadrži lokaciju za svaku aktivnost, navodeći jačine izvora buke za svaku aktivnost, dokumentaciju koja definiše nivoe izvora buke i procjenu maksimalnog nivoa buke na određenim lokacijama koje mogu zahtijevati nadležni organi.

Radno vrijeme Izvođača će u maksimalnoj mjeri biti ograničeno na dnevno radno vrijeme i korišćenje opreme sa prigušivačima zvuka.

Da bi ograničili mogući negativan uticaj buke na zdravlje ljudi u zoni uticaja u toku izvođenja radova na izgradnji vjetroelektrane Bijela i pratećeg dalekovoda, neophodno je obezbijediti da:

- građevinske mašine i druga oprema zadovoljavaju standarde vezane za emisiju buke,
- pratiti nivo buke u skladu sa datim monitoringom u cilju uvođenja korektivnih mjera za prekoračenje dozvoljenih nivoa.

Prema Pravilniku o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti buci („Sl. list CG“, br. 37/16) u članu 5 su date granične i akcione vrijednosti izloženosti tokom osmočasovnog radnog vremena i vršne vrijednosti zvučnih

pritisaka:

- granične vrijednosti izloženosti: odvojeno za L_{EKS} , 8h = 87 dB(A) i $p = 200$ Pa (140 dB(C) u odnosu na referentni pritisak od 20 μ Pa);
- gornje akcione vrijednosti izloženosti: odvojeno za L_{EKS} , 8h = 85 dB(A) i
 - $p = 140$ Pa (137 dB(C) u odnosu na referentni pritisak od 20 μ Pa);
- donje akcione vrijednosti izloženosti: odvojeno za L_{EKS} , 8h = 80 dB(A) i
 - $p = 112$ Pa (135 dB (C) u odnosu na referentni pritisak od 20 μ Pa).

Takođe, istim Pravilnikom je u članu 7 dato: Na radnim mjestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima dnevna izloženost buci značajno varira u toku radnog vremena, nedjeljna izloženost buci ne smije da prekorači vrijednost od 87 dB(A) i pri tome treba da budu preduzete odgovarajuće mjere zaštite i zdravlja na radu u skladu sa poslovima koji se obavljaju.

S tim u vezi u članu 9 ovog Pravilnika je jasno definisano: Poslodavac treba da, poštujući tehnički napredak i moguće mjere za otklanjanje rizika, uzimajući u obzir opšta načela obezbjeđivanja mjera zaštite i zdravlja na radu, rizike od izloženosti buci otklanja na izvoru ili smanji na najmanji mogući nivo. Kada su prekoračene jedna od dvije ili obje akcione vrijednosti izloženosti iz člana 5 stav 1 al. 2 i 3 ovog Pravilnika, poslodavac treba da odmah donese i sprovede plan tehničkih i/ili organizacionih mjera za smanjenje izloženosti buci.

Izvođač radova mora preduzeti sve opravdane mjere da minimizuje uticaj buke i vibracija i mora se pridržavati svih zakonskih zahtjeva vezano za zaposlene radnike i eventualno faunu u zoni uticaja prilikom izvođenja građevinskih radova.

Usljed povećanog nivoa buke na samoj lokaciji izvođenja radova, zaposleni na ugroženim radnim mjestima moraju koristiti lična sredstva zaštite od buke. Povećanom nivou buke najviše će biti izloženi

radnici zaposleni u pojedinim fazama rada, te se stoga posebna pažnja mora obratiti na aspekt zaštite na radu zaposlenih.

Mjere zaštite zemljišta

Kao što je u prethodnim poglavljima napomenuto, za potrebe izvođenja radova koristi se odgovarajuća mehanizacija za koju je neophodno obezbijediti potrebne količine goriva, ulja i maziva. S tim u vezi neophodno je u toku sipanja goriva, obezbijediti da se ove aktivnosti obavljaju na posebno mjesto uz posvećivanje posebne pažnje da prilikom sipanja goriva ne dođe do prosipanja istog u okolno zemljište. Ukoliko, pak, do toga dođe onda se kontaminirano zemljište mora sakupiti i privremeno odložiti u nepropusne sudove. Ovako odloženo kontaminirano zemljište mora se dalje predavati ovlašćenom preduzeću koje je od Agencije za zaštitu životne sredine dobilo dozvolu za sakupljanje opasnog otpada. Pri izgradnji dalekovoda kopanje zemlje i pristupnih puteva duž kosih strmina treba izbjegavati gdje je moguće da bi se smanjio uticaj na stabilnost strmine i eroziju. Gdje se zahtijeva, biće preduzeti pogodni inženjerski radovi da osiguraju da se održava stabilnost strmine, uključujući i oblasti sklone obrušavanju. Izgradnju i održavanje kontrolnih mjera za eroziju, oticanje i sedimentaciju na strmim padinama i na eroziju sklonim oblastima.

Mjere zaštite od prašine

Tokom izvođenja radova u sušnom periodu, usljed određenih vremenskih uslova, može doći do povećanja emisije prašine sa lokacije projekta, što se negativno može odraziti samo na zaposlene koji izvođe radove, kao i na okolni prostor. Redovnom primjenom postupka orošavanja uz korišćenje raspoloživih tehničkih mogućnosti za povećanje vlažnosti, postižu se zadovoljavajući efekti sprječavanja emitovanja prašine i zaštite vazduha u radnoj i životnoj sredini, a ne otežavaju tehnički uslovi za obavljanje građevinskih radova i transporta.

Izvođač radova je dužan da na osnovu ovoga, u vjetrovitom periodu vrši redovno orošavanje zone na kojoj se izvođe radovi. Na ovaj način sprječava se raznošenje prašine u atmosferu i dalje u životnu sredinu.

Mjere zaštite u toku funkcionisanja projekta

U analizi mogućih uticaja konstatovano je da u toku funkcionisanja vjetroelektrane Bijela neće biti većih uticaja na životnu sredinu, tako da nema potrebe za preduzimanjem većeg broja mjera zaštite.

Mjere zaštite od buke u toku rada vjetroelektrane

- Ukoliko bude potrebno, na osnovu rezultata monitoringa buke, uraditi projekat zaštite od buke područja planiranog zahvata.
- Vjetrogeneratore kontrolisati i održavati prema uputstvima proizvođača, kako pri radu ne bi došlo do povećane emisije buke.

Ostale mjere zaštite

- tokom realizacije projekta ostvariti zaštitu od buke dobrom organizacijom gradilišta i korišćenjem mehanizacije koja ne stvara veliku buku,

- zbog sigurnosti od nesreće do koje bi moglo doći usled otkidanja lopatica, pri projektovanju je potrebno osigurati minimalnu udaljenost od 150 m od ostalih infrastrukturnih objekata;
- temeljenje vjetrogeneratora i stubova priključnog dalekovoda treba izvesti u skladu sa zahtjevima proizvođača opreme, a posebnu pažnju treba obratiti na spoj nosećeg stuba i temelja. Stub/toranj na koji se postavlja vjetrogenerator, graditi kao slobodno-noseći u skladu sa zakonskim uslovima i propisima koji važe za izgradnju takvih objekata;
- obavezno je sprovođenje redovnog monitoringa stanja ornitofaune (praćenje mortaliteta i gustine gniježđenih populacija) i hiropterofaune. Na osnovu monitoringa, potrebno je eventualno predvidjeti dodatne mjere zaštite.

Mjere zaštite flore i faune

Mjere zaštite flore i staništa

Faza izgradnje

a) Mjere ublažavanja uticaja fragmentacije, degradacije i gubitka staništa:

- Pripremne i graditeljske zahvate izvoditi isključivo u planiranom koridoru obuhvata zbog što manjeg narušavanja prirodne morfologije terena i očuvanja autohtone flore i vegetacije, posebno zaštićenih biljnih vrsta.
- Ograničavanje čišćenja prirodne vegetacije na minimum potreban tokom građevinskih radov tj. u okviru projektnog područja;
- Obilazak terena nakon čišćenje u kombinaciji sa demarkacijom i tretmanom vrsta koje nijesu prirodne za stanište.
- Probijanje i krčenje pristupnih puteva pažljivo izvoditi kako ne bi došlo do nepotrebnog uništavanja prirodne vegetacije.
- Tokom priprema i početka gradnje kretanje teške mehanizacije ograničiti što je više moguće na putnu infrastrukturu.
- Odrediti privremena odlagališta zemljanog i drugog materijala, otpada i površina za parkiranje vozila kako bi se uticaj na staništa sveo na najmanju mjeru.
- Materijal nastao nakon iskopa koristiti za gradnju potrebne infrastrukture, te za uređenje površina oko postolja vjetrogeneratora. Višak zemljanog materijala propisno deponovati u za tu svrhu unaprijed određeno mjesto, a nikako ne rasipati po okolnim staništima ili sa njim zatrpavati jame i vrtače.
- Humusni sloj deponovati i vratiti kao gornji sloj prilikom sanacije staništa.
- Drvnu masu nakon prosjeke za trasu dalekovoda izmjestiti iz područja, primijeniti sve mjere zaštite da ne bi došlo do požara.

b) Mjere sprječavanja promjene kvaliteta/zagađenja staništa:

- Radi sprječavanja kontaminacije kopnenih staništa građevinski materijal i otpad treba odlagati na za to predviđena mjesta i pravilno njima upravljati.
- U neposrednoj blizini malih vodenih staništa koje se nalaze u obuhvatu projekta: ne vršiti servisiranje mehanizacije i dolivanja goriva, ne odlagati uklonjeni sloj zemlje, građevinski i drugi otpad, ne skladištiti hemijske proizvode i ulja, te sačuvati postojeći pojas vegetacije oko istih.
- Pri transportu rasutih tereta primijeniti mjere za sprječavanje prašenja.
- Poštovati sve procedure prema Zakonu o vodama i Zakonu o upravljanju otpadom.

c) Mjere ublažavanja uticaja buke, vibracija i vizuelnih efekata:

- Buku u fazi izgradnje svesti na minimum (vozila pravilno održavati da bi zadovoljila nivo buke koje predviđa proizvođač).
- Ukoliko je to moguće izvođenje intenzivnih građevinskih radova vršiti van proljećnog perioda (od sredine marta do početka maja) razmnožavanja ptica.
- Ukoliko se postavlja rasvjeta, trebalo bi izbjegnuti da ona bude u neposrednoj blizini vodenih staništa.
- Vještačko osvjetljenje gradilišta i radnog kampa treba biti usmjereno ka podlozi da bi se izbjeglo osvjetljavanje obližnjeg staništa i uznemiravanje životinja.

Operativna faza

a) Mjere ublažavanja uticaja degradacije i fragmentacije staništa:

- Očuvanje vegetacije pored vjetrogeneratora, pristupnog puta, servisnih puteva i vodenih staništa.
- Očuvanje vegetacije pored dalekovoda, pristupnih puteva i vodenih staništa, koliko god je moguće, radi ponovnog uspostavljanja staništa čime se ublažava fragmentacija i degradacija istih.

Mjere zaštite faune beskičmenjaka

Faza izgradnje

- Prilikom pripreme terena i izvođenja početnih radova, neophodno je pažljivo ukloniti površinski sloj zemlje sa pripadajućom vegetacijom i izmjestiti na za to predviđenu lokaciju, tako da bi se omogućilo njeno očuvanje i eventualno korišćenje u kasnijim sanacijama na ovom području. Uklanjanje je potrebno izvesti pažljivo i postupno, ukoliko je moguće, kako bi životinje imale vremena da se premjeste.
- Izgradnju novih pristupnih i servisnih puteva potrebno je izvoditi pažljivo i isključivo za to preciziranom trasom. Poželjno je što više koristiti postojeće puteve, a pri izboru trase puteva voditi računa da se izbjegnu lokacije od posebnog značaja za biljni i životinjski svijet (staništa rijetkih i ugroženih vrsta).
- Vozila, a naročito teška mehanizacija, mogu izvoditi manevrisanje i parkiranje samo na mjestima koja su za to predviđena.
- Neophodno je ograničiti brzinu kretanja vozila, kako zbog podizanja prašine, tako i zbog eventualnog ugrožavanja vrsta koje se kreću putem ili ga prelaze.
- Prilikom transporta iskopanog materijala, neophodno je koristiti zaštitne cerade, kako se isti ne bi rasipao, kao i da bi se smanjila količina emitovane prašine. Na pojedinim lokacijama obezbijediti i kvašenje podloge, kako bi se izbjeglo podizanje prašine.
- Višak zemlje, kamenja i stijena nikako ne koristiti za zatrpavanje lokvi, podzemnih tunela, rupa i sličnih mikrostaništa koja se često odlikuju svojim specifičnim biljnim i životinjskim sastavom. Odlaganje vršiti na za to tačno preciziranim lokacijama.
- Sav otpad (organskog i neorganskog porijekla) neophodno je odlagati u skladu sa mjerama propisanim Zakonom o upravljanju otpadom, i nikako njima ne zatrpavati, niti uništavati prirodna staništa.
- Po potrebi privremenim ogradama zaštititi lokve i pojila koje se nalaze u blizini puteva i lokacija na kojima će se vršiti kopanja i betoniranja, kako ne bi one i vegetacija oko njih bili izgaženi, ali na način da se ostave prolazi za stoku.

- Neophodno je očuvati staništa koja su od značaja za opstanak rijetkih i ugroženih vrsta, naročito ona na kojima se nalazi više njih i na takvim lokacijama negativne aktivnosti izbjeći gdje god je moguće ili svesti na najmanju moguću mjeru.
- Ukoliko nije moguće tokom izvođenja prosjeka zaobići starija i krupnija stabla (naročito bukve, hrasta, graba), koja su važna za razvoj nekih ugroženih ksilofagnih vrsta tvrdokrilaca (*Morimus funereus*, *Lucanus cervus*) preporuka je da se ona ne posijeku do korjena, već na maksimalnu dozvoljenu visinu koja neće ometati funkciju kablova dalekovoda. Kao najosjetljivija, prepoznata je dionica dalekovoda koja ulazi u bukovu šumu ispod Šljemena i vodi do stuba dalekovoda na raskrsnici Malinsko-Strug. Dodatno, treba izbjegavati iskopavanje većih posječenih stabala i panjeva i kopanja oko njih u promjeru oko jedan metar, jer se i u zemlji mogu naći larve, npr. jelenka (*L. cervus*). Preporučuje se odlaganje dijela ovakvih stabala u obližnjim šumama, ili perifernim područjima prosjeke, na period od 2 do 3 godine, zbog mogućnosti da u njima još traje razvoj ksilofagnih vrsta. Sve aktivnosti koje se obavljaju u šumama moraju biti u skladu sa Zakonom o šumama („Sl. list CG“, br. 074/10 od 17.12.2010, 040/11 od 08.08.2011, 047/15 od 18.08.2015).
- Obezbijediti održivo upravljanje livadskim ekosistemima koji se nalaze na trasi dalekovoda. To podrazumijeva da se ove livade kontrolisanim košenjem i ispašom moraju redovno i pravovremeno održavati kako ne bi došlo do njihovog zarastanja, niti gubitka biljaka domaćina za vrste od posebnog značaja. Na taj način će se očuvati staništa neophodna za opstanak ugroženih vrsta leptira koja su zabilježena na projektnom području. Među njima se posebno izdvajaju vrste *Parnassius mnemosyne* i *Euphydryas aurinia* koje preferiraju livade blizu šuma i sa dosta zeljaste vegetacije, a naročito na kojima ima dosta biljki hraniteljki. Ova mjera se naročito odnosi na livadske ekosisteme koji se nalaze oko ili u blizini lokacija na kojima će biti postavljeni stubovi dalekovoda, ali i na drugim dijelovima duž trase koji će preći u vlasništvo Investitora. Takođe, bitno je naglasiti da vlasnici zemljišta mogu da nastave sa svojim poljoprivrednim aktivnostima i održavanjem livada, sve dok to ne utiče na infrastrukturu projekta.
- Buku i vibracije tokom radova svesti na najmanju moguću mjeru (zbog uznemiravanja životinja), a preporučuje se izbjegavanje rada po noći i reduciranje količine svjetlosti, jer može uticati na ponašanje životinja (naročito noćnih leptira).
- Remont vozila nije dozvoljen na predmetnoj lokaciji, kako zagađivači ne bi dospjeli u tlo ili lokve /vodene površine, a u slučaju kvara koji bi uzrokovao ispuštanje ulja ili goriva iz vozila, neophodno sprovesti neophodne mjere sprječavanja i sanacije.
- Obezbijediti pažljivo rukovanje sa lako zapaljivim materijama, kako bi se izbjegli eventualni požari i poštovati sve propise o zaštiti šuma od požara.
- Neophodno je obezbijediti konstantan nadzor aktivnosti (monitoring), kako bi se ispoštovalo sprovođenje predloženih mjera zaštite.

Operativna faza

- Neophodno je ograničiti dodatni uticaj na staništa na projektnom području. Gdje god je moguće uraditi revegetaciju, tj. vraćanje prvobitne vegetacije.
- Sve vrste otpada koji nastaju u ovoj fazi moraju se na adekvatan način zbrinuti. Komunalni otpad se mora odlagati u kontejnere i transportovati na određene deponije, a u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom. Protokoli za odlaganje otpada prilikom održavanja mašina i druge opreme moraju biti naznačeni i ispoštovani.

- Moraju se preduzeti mjere za sprječavanje akcidentnih situacija i utvrditi aktivnosti koje se moraju poduzeti da bi se negativni uticaji, ukoliko do toga dođe, sveli na minimum.
- Kretanje, parkiranje vozila mora se obavljati za to preciziranim putevima i lokacijama, kao i ograničenom brzinom. Očekuje se da u ovoj fazi saobraćaj ne bude toliko frekventan, pa će time izazvani nivoi buke i uznemiravanja životinja biti smanjeni.
- Remont vozila nije dozvoljen na projektnim lokacijama. Remont na postrojenjima dozvoljen samo na način da ne ugrožava zdravlje ljudi, niti životnu sredinu.
- Stalno praćenje svih aktivnosti, kako bi se na vrijeme reagovalo u slučaju da se mjere zaštite ne primjenjuju, ili ako se one promjene ili dopune.
- Obezbijediti periodičan monitoring biodiverziteta.

Mjere zaštite herpetofaune

Faza izgradnje

a) Mjere ublažavanja uticaja fragmentacije, degradacije i gubitka staništa:

- Ograničiti kretanje teške mehanizacije na najužu manipulativnu površinu, koristeći već postojeće puteve i čistine kako bi se izbjegla dodatna degradacija, fragmentacija staništa i gaženje životinja.
- Površine privremeno korišćene prilikom izgradnje, nasuti sa uklonjenom zemljom, čime bi se omogućilo ponovno naseljavanje autohtone vegetacije, smanjila mogućnost erozije i površina vratila u stanje pogodno za vodozemce i gmizavce.
- Sva mala vodena staništa moraju biti očuvana na području VE i u prvom dijelu trase dalekovoda, na potezu od područja VE „Bijela“ do istražne tačke 4 (Manastir Bijela) postoje mala vodena staništa (bare tj. lokve Engl. ponds) koja se moraju očuvati. Neophodno je građevinskim radnicima skrenuti pažnju i u fazi izgradnje oko malih vodenih staništa (bara tj. lokvi) koje se nalaze uz ivice zahvata postaviti upozoravajuće stubiće (rjeđe raspoređeni, obojeni crveno-bijelo), čime im se jasno ukazuje da se radovi ne smiju obavljati unutar date zone (kretanje mehanizacije, zatrpavanje lokvi i sl.).
- Ukoliko je moguće stubovi dalekovoda trebaju biti locirani dalje od obala rijeka.
- Izbjegavati kretanje teške mehanizacije na obalama i koritima rijeka. Tamo gdje je to neophodno u fazi izgradnje, odgovorno lice treba pružiti uputstva građevinskim radnicima kako to izvršiti uz minimalni štetni uticaj na dato stanište, te osigurati da se eventualno potrebna sanacija potpuno uradi prije nego što se faza izgradnje završi.

b) Mjere sprječavanja promjene kvaliteta/zagađenja staništa

- U neposrednoj blizini malih vodenih staništa koje se nalaze u obuhvatu projekta: ne vršiti servisiranje mehanizacije i dolivanja goriva, ne odlagati uklonjeni sloj zemlje, građevinski i drugi otpad, ne skladištiti hemijske proizvode i ulja, te sačuvati postojeći pojas vegetacije oko istih.
- Radi sprječavanja kontaminacije terestričnih staništa građevinski materijal i otpad treba odlagati na za to predviđena mjesta i pravilno njima upravljati.
- Smanjiti emisiju prašine ograničavanjem brzine vozila i vlaženjem trase.
- Poštovati sve procedure prema Zakonu o vodama i Zakonu o upravljanju otpadom.

c) Mjere ublažavanja uticaja direktne smrtnosti vodozemaca i gmizavaca

- Kretanje teške mehanizacije strogo ograničiti na najnužniju manipulativnu površinu, pri čemu koristiti u te svrhe namijenjene rute.
- Ograničiti brzinu kretanja vozila.

- Radove treba preduzeti nakon uklanjanja vegetacije kako bi se smanjila vjerovatnoća prisustva životinja. Ukoliko je moguće uklanjanje vegetacije bi trebalo vršiti postupno kako bi se podstaklo prirodno udaljavanje jedinki sa lokacije.
- Ukoliko se tokom radova uoče životinje u blizini rupa u zemlji ili u njima (npr. hibernakulumi zmija), radove treba zaustaviti i kontaktirati stručno lice u vezi preduzimanja odgovarajućih mjera kako bi se izbjegle ozljede i smrt životinja.
- Duboke jame ili iskopi sa strmim stranama koji sprječavaju životinje da izađu (npr. iskopi dubine 3m/4m za vetroturbine ili stubove dalekovoda) treba da budu zatrpani što je pre moguće, nakon radova. Preko noći ili kada se iste ne koriste trebalo bi biti prekrivene. Ako su iskopane na duži vremenski period, trebalo bi u njih postaviti nagnute čvrste ploče/grede koje bi omogućile bijeg životinjama, kao i prelaze preko iskopina. Ukoliko je to izvodljivo, zarobljenu životinju može spasiti kvalifikovana osoba. Ukoliko su jame iskopane na duži vremenski period postale ispunjene vodom, moguće je naseljavanje vodozemcima, te je neophodno da stručna osoba prije zatrpavanja istih izvrši pregled i izmiještanje uhvaćenih jedinki.
- Građevinski radnici moraju biti obaviješteni da namjerno ubijanje životinja nije dozvoljeno.
- Treba dati zdravstvene i sigurnosne preporuke u vezi s otrovnom zmijom (*V. ursinii*) koja je detektovana u zoni obuhvata projekta.

d) Mjere ublažavanja uticaja buke, vibracija i vizuelnih efekata

- Ukoliko je moguće izvođenje najintenzivnijih građevinskih radova, vršiti van perioda hibernacije (zima) i proljećnog perioda razmnožavanja.
- Ukoliko se postavlja rasvjeta, trebalo bi izbjegnuti da ona bude u neposrednoj blizini vodenih staništa.
- Vještačko osvjetljenje gradilišta i radnog kampa treba biti usmjereno ka podlozi da bi se izbjeglo osvjetljavanje obližnjeg staništa i uznemiravanje životinja.
- Buku u fazi izgradnje svesti na minimum (vozila pravilno održavati da bi zadovoljila nivo buke koje predviđa proizvođač, koristiti kućišta za bučna postrojenja, minimizirati visinu sa koje se spušta materijal prilikom utovara ili istovara, ograničavanje upotrebe posebno bučnih mašina gdje je to izvodljivo, i sl.)

Operativna faza

a) Mjere ublažavanja uticaja degradacije i fragmentacije staništa.

- Očuvanje vegetacije pored servisnih puteva i vodenih staništa.

b) Mjere ublažavanja uticaja direktne smrtnosti na servisnim putevima

- Održavati servisne puteve radi prevencije formiranja ulegnuća koja ispunjena vodom mogu biti atraktivna kao reproduktivna mjesta više vrsta vodozemaca i time dodatno uticati na njihovu smrtnost prilikom presušivanja tokom ljeta ili kretanja servisnih vozila.

Mjere zaštite ornitofaune

Podatke o uticaju rada VE na ornitofaunu treba prikupiti u okviru programa monitoringa. Tokom faze konstrukcije predlaže se izrada plana zaštite biodiverziteta uz redovan obilazak i kontrolu implementacije predloženih mjera zaštite. Nakon početka rada VE, predlaže se monitoring mortaliteta rizičnih vrsta ptica u trajanju od najmanje jedne godine nakon početka rada.

Faza izgradnje

Uzimajući u obzir vremenske uslove (snježni pokrivač, led) kao ograničavajući faktor za građevinske aktivnosti, predlaže se da se zemljani radovi koji uključuju uklanjanje vegetacije, kad god je to moguće, izvode prije ili nakon reproduktivne sezone. Uklanjanje vegetacije sprječava početak gniježđenja i uništavanje gnijezda. S obzirom na to da većina ptica počinje gniježđenje od sredine marta (na nižim nadmorskim visinama) do početka maja (u planinskim područjima), a mladunci napuštaju gnijezda između jula i septembra, preporučuje se da se većina građevinskih radova obavlja van ovog perioda. Tokom izgradnje prilaznih puteva i platformi iskopani materijal treba deponovati na definisanu lokaciju, vodeći računa o pejzažu i mikrostaništima, a naročito površinskim vodama. Deponovano zemljište treba iskoristiti za kasniju obnovu ogoljenih djelova staništa, i izbjegavati nasipanje zemljišta sa drugih lokaliteta zbog mogućnosti širenja invazivnih biljaka. U najvećoj mjeri treba izbjegavati sječu rastrkanih sastojina drveća i žbunja na području VE.

Treba izbjeći sječu sastojina starog drveća gdje je to moguće.

U slučaju izgradnje 110kV dalekovoda koriste se stubovi čija konstrukcija predstavlja nizak rizik od strujnog udara jer su izolatori viseći i mala je šansa da neka velika ptica istovremeno dodirne i provodnik i uzemljenje. Kod ovih stubova potencijalno mogu da budu problematični "džemper" kablovi kod zateznih stubova, koje treba postaviti odozdo, tj. ispod izolatora. U slučaju kad je razmak između provodnika i konstrukcije veći od 60cm, to se smatra za relativno bezbjednu konfiguraciju. Konkretno, u slučaju 110 kV dalekovoda TS „Bijela“ - „TS“ Brezna razmak između provodnika i konstrukcije je oko 1m. Na stubovima na kojima se ukršta veliki broj provodnika ili koji eventualno sadrže veći broj elemenata (transformatori, osigurači, razvodne table) se predlaže postavljanje dodatne izolacije, a ukoliko to nije praktično izvodljivo, predlaže se montiranje elemenata koji onemogućavaju pticama da slete na opasno mjesto.

Konfiguracija terena i prisustvo vegetacije i druge infrastrukture utiču na rizik od sudara: dalekovodi koji su postavljeni duž prirodnih oblika reljefa ili već postojećih dalekovoda i putne infrastrukture imaju manju smrtnost. Gdje god je moguće, treba izbjegavati postavljanje dalekovoda na istaknutim tačkama preleta ptica.

Rizik od sudara može se smanjiti postavljanjem markera vidljivosti na najistaknutijim tačkama. Duž nove trase dalekovoda, rizik od sudara nije naglašen, jer uglavnom prati podnožje prirodnih padina brda. Lokacija s potencijalno povećanim rizikom je prelazak rijeke Komarnice kod trafostanice Brezna, u dužini od oko 700 m. Na ovoj lokaciji preporučuje se postavljanje uređaja za odvrćanje ptica u letu. U zavisnosti od njihove veličine, procjenjuje se da bi na visećem kablju trebalo instalirati 3 do 7 markera za vizuelnu signalizaciju na vodičima

Operativna faza

Tokom jula 2025. godine, na lokalitetu vjetroelektrane „Bijela“ provedena su dodatna istraživanja ornitofaune kako bi se dopunile postojeće informacije o velikim grabljivicama, koje su u glavnoj studiji smatrane nedovoljnim prema ocjeni komisije za ocjenu ovog Elaborata. Dopunsko istraživanje sprovedeno je u povoljnim uslovima od 22. do 24. jula, sa ciljem identifikacije prisustva i aktivnosti grabljivica na području „Bijele“.

Tokom ovih posmatranja zabilježeno je znatno veće prisustvo vrsta i korišćenje staništa unutar zone uticaja, što je dovelo do ažuriranih mjera ublažavanja uticaja tokom faze rada VE. Plato Bijela, zajedno

sa okolnim kanjonima rijeka Bijela, Tušina i Bukovica, na osnovu novih nalaza ocijenjen je kao idealno prirodno stanište za aktivno gniježđenje i lov velikih grabljivica. Dodatna posmatranja potvrdila su da grabljivice intenzivno koriste ovo područje: istraživanja litica u okolnim kanjonima pokazala su da Orao krstaš povremeno gniježdi u ovom području, dok su posmatranja sa osmatračkih tačaka pokazala da, na primjer, mladunci Kratkoprstog orla zmijara intenzivno love na lokalitetu VE, što takođe ukazuje na gniježđenje ove vrste u okolini VE. Zajedno sa prethodno zabilježenim vrstama, ukupno je dokumentovano 11 vrsta grabljivica.

Prisustvo velikih grabljivica i mladunaca unutar zone vjetroelektrane, čak i uz visok nivo mjera za izbjegavanje kolizija, predstavlja značajan rizik za male populacije sa ograničenim lovištima u Crnoj Gori.

S obzirom na neupitnu važnost i osjetljivost područja, visok rizik od kolizija i dugoročno smanjenje potencijala za održavanje zaštićenih ptičjih vrsta, predlaže se uvođenje pojačanih zaštitnih mjera tokom faza izgradnje i eksploatacije vjetroelektrane, primjenom najboljih praksi za minimizaciju negativnog uticaja na ornitofaunu. Implementacija adekvatnih zaštitnih mjera, predstavljena u nastavku, smatra se preduslovom za izgradnju VE „Bijela“.

Uzimajući u obzir specifične karakteristike područja Bijela: konfiguraciju terena i sastav staništa; nalaze ornitofaune tokom perioda gniježđenja; karakteristike migracije grabljivica na Balkanu; ekološki potencijal staništa za održavanje velikih grabljivica; intenzitet postojećih antropogenih pritisaka, uključujući blizinu drugih vjetroelektrana, zaključuje se da lokacija predstavlja visok rizik za velike grabljivice i zahtijeva primjenu najučinkovitijih i najmodernijih tehničkih rješenja usmjerenih na minimizaciju negativnih uticaja, posebno kolizija ptica sa vjetroturbinama.

Sljedeće mjere se smatraju ključnim za ublažavanje uticaja u ovom području:

1. Bojenje rotornih lopatica – bojenje jedne ili više lopatica svake turbine kontrastnim bojama i/ili specijalnom UV bojom. Jednostavno, nisko-tehnološko rješenje koje, prema dostupnim podacima, drastično smanjuje broj kolizija. UV boja je efikasna protiv kolizija noćnih vrsta osjetljivih na UV svjetlo, dok se tradicionalna boja pokazala efikasnom za sve dnevne vrste. S obzirom na identificirane vrste rizika, tradicionalno bojenje, prema specifikacijama i uputstvima proizvođača, je poželjno.
2. Instalacija sistema detekcije velikih grabljivica sa automatskim gašenjem turbina se preporučuje – preferirani sistem ne smije aktivno odvratiti ptice, jer su u pitanju apex predator vrste, a dodatno ometanje bi dodatno smanjilo ekološku vrijednost staništa. Automatizovani sistemi gašenja na zahtjev eliminišu ljudski faktor, ali moraju biti trenirani da reaguje na stvarni rizik od kolizije za ciljane vrste.
3. Alternativno, izbjegavanje kolizije može se postići gašenjem turbina po nalogu posmatrača. Na osnovu prethodnih istraživanja ptica, procjene uticaja na biodiverzitet i smjernica stručnih ornitologa, kao i najbolje međunarodno priznate prakse (npr. Scottish Natural Heritage), može se razviti projekat-specifičan program koji uključuje tim terenskih posmatrača ptica (po mogućnosti lokalno osoblje) obučenih za praćenje aktivnosti ciljnih vrsta. Posmatrači su smješteni na uspostavljenim osmatračkim tačkama (VP), sa potpunim pregledom svih rotora, kako bi mogli donositi odluke o kritičnom gašenju turbina. Protokol posmatrača takođe uključuje adaptivno upravljanje praćenjem u letu i gašenjem turbina po potrebi, kao i, prema preporuci procjene uticaja na biodiverzitet, istraživanja leševa ptica i šišmiša, procjenu efikasnosti posmatrača i uklanjanje leševa.

4. Ukoliko je potrebno, povećanje brzine vjetra za uključivanje turbina (cut-in speed) – radi smanjenja mortaliteta ptica i šišmiša. Ova mjera značajno smanjuje broj smrtnih slučajeva uz prihvatljiv gubitak proizvodnje.
5. Redovno praćenje – sprovodi ga tim stručnjaka ornitologa tokom izgradnje i rada. Rizik od kolizije može se dodatno smanjiti označavanjem turbina signalnim bojama i svjetlima, kao i selektivnim gašenjem turbina u osjetljivim periodima. Električna infrastruktura treba omogućiti tehnička rješenja koja sprečavaju elektrokuciju.

Obzirom na gorenavedeno, Investitor ima značajno iskustvo u razvoju i implementaciji ATMP (Avifauna Technical Monitoring Program-Tehnički monitoring program avifaune) za operativne vjetroelektrane. Na osnovu osnovnih istraživanja ptica, procjena uticaja na biodiverzitet i vođen iskusnim ornitolozima i najboljim međunarodnim industrijskim smjernicama (npr. Škotska prirodna baština), razvije se i implementirati ATMP specifičan za ovaj projekat koji može da obuhvata:

- Praćenje avifaune tokom leta: Program nadzora ptica koji uključuje koordinirani tim kamera-„posmatrača ptica“ na terenu i metode dizajnirane za praćenje aktivnosti i putanja leta ciljnih vrsta ili prioriternih ptica od posebnog značaja za očuvanje (prema informacijama dobijenih istraživanjem ptica). „Posmatrači ptica“ na terenu su stacionirani na utvrđenim tačkama posmatranja i osiguravaju potpunu vidljivost svih rotora kako bi mogli identifikovati situacije kada su ptice u opasnosti od sudara sa turbinama. Ovo je ključno za informisanje u cilju odluke o gašenju turbina.
- Gašenje na zahtjev: Metoda za ublažavanje rizika za ptice od sudara sa rotorima vjetroturbina i za izbjegavanje smrtnih slučajeva usljed sudara ciljnih vrsta ili prioriternih ptica. Kada „posmatrači ptica“ na terenu identifikuju situacije u kojima su ciljne vrste ili prioriternne ptice u opasnosti od sudara, kako je definisano u protokolu (uzimajući u obzir visinu, obrasce leta i udaljenost do turbina), oni šalju zahtjev SCADA inženjerima vjetroelektrane da privremeno isključe određene turbine. Na osnovu iskustva Nosioca projekta, potpuno gašenje turbina može se postići za manje od 60 sekundi od trenutka kada „posmatrač“ obavijesti SCADA. Kada ciljne vrste ili prioriternne ptice nisu u rizičnoj situaciji, kako je definisano protokolom, posmatrači ptica obavještavaju SCADA inženjere da ponovo pokrenu turbinu/e.
- Protokol takođe razmatra adaptivno upravljanje praćenja tokom leta i mjera gašenja po potrebi. Pored toga, protokol može, kako je preporučeno u procjeni uticaja na biodiverzitet, uključivati istraživanja pretraživanja leševa avifaune, kao i testove efikasnosti pretraživanja leševa avifaune i šišmiša i uklanjanje leševa. Svi relevantni podaci se pažljivo dokumentuju.

Održavanje koridora dalekovoda (krčenje vegetacije) u šumskim područjima treba sprovoditi izvan reproduktivnog perioda ptica da bi se spriječilo uznemiravanje. U slučaju da se na stubu pronađu aktivna gnijezda ugroženih ptica (npr. rode, grabljivice), stub treba isključiti iz održavanja do završetka sezone gniježđenja. Preporučuje se konsultacija sa stručnjacima.

Mjere zaštite sisara

Faza izgradnje

- Radove na izvođenju projekta treba izvoditi danju, jer buka i osvjetljenje mogu značajno da poremete životne aktivnosti sisara. Svi sisari na istraživanom području su dominantno aktivni noću, i tokom noći treba maksimalno smanjiti odnosno zaustaviti sve aktivnosti u fazi izgradnje. Ako postoji potreba za radom tokom noći, radove treba završi što je prije moguće (izbjegavajući rad tokom cijele noći).

- Tokom radova na izvođenju projekta treba izbjeći svako uklanjanje drvenaste i žbunaste vegetacije koja nije u direktnoj funkciji realizacije projekta.
- Prilikom faze izgradnje konkretno u podnožju stuba broj 11. gdje je pronađena vrsta snježne voluharice, ne smije se građevinskim radovima ni na koji način ugroziti taj lokalitet. (odronjavanje kamenja, zatrpavanje zemljom itd.).
- Prilikom izgradnje puteva preporučuje se korišćenje postojeće infrastrukture, a ukoliko je potrebno praviti nove puteve birati područja na kojima nema vidljivih kućica slijepog kućeta (veće gomile izbačene zemlje). Ovo se daje kao preporuka izvođačima radova u samom periodu kada se radovi budu sprovodili. Ekologija i ponašanje ove vrste je poprilično neistražena u Crnoj Gori, djelimično je poznata distribucija i činjenica da su populacije izolovane (zbog preferencije staništa-visokoplaninske livade). Nije moguće predvidjeti kuda će vrsta kretati pa samim tim nije moguće ni dati precizna uputstva koji mikrolokaliteti bi se trebali izbjeći. Opis vidljivih kućica je dat kako bi izvođači radova mogli da prepoznaju i u što većoj mjeri očuvaju staništa ukoliko naišu na ista. Ovdje je neophdno posebnu pažnju obratiti ukoliko se uoči da je kucića svježja (da je prisutna svježje iskopana zemlja) jer to označava da je vrsta vrlo vjerovatno prisutna na mikrolokalitetu.
- Kao jedna od mjera predlaže se vršenje konstrukcioni monitoring tokom cjelokupne faze izgradnje vjetroparka. Ovaj monitoring treba sprovoditi na isti način (metodologija kao pre-konstrukcioni).

Operativna faza

Tokom uspostavljanja operativne faze očekuje se manji uticaj na kopnene sisare negu u fazi izgradnje. Kao što je ranije pomenuto kod sisara, naročito krupnih postoji momenat učenja/adaptacije, tako da se posle određenog perioda privikavaju na vjetrogeneratore.

Predlaže se da se nakon uspostavljanja rada vjetroparka kao i funkcionisanje dalekovoda, ograniči javni pristup području, tj. naročito ograničavanje vožnje tokom noći.

Kao jedna od mjera predlaže se vršenje post-konstrukcionog monitoringa. Osnovna svrha post-konstrukcionog monitoringa je da se:

- verifikuju pretpostavke postavljene u procjeni uticaja i da se utvrde eventualna značajna odstupanja od predviđenog uticaja;
- identifikuju moguće kritične vjetrogeneratore i, ukoliko je neophodno, daju mjere zaštite;
- utvrdi značaj pretpostavljenih uticaja.

Ukoliko se rezultatima dvogodišnjeg post-konstrukcionog monitoringa ne dobiju jasni rezultati, preporučuje se da se post-konstrukcioni monitoring produži za još jednu godinu. Ovaj monitoring treba sprovoditi na isti način (metodologija kao pre- konstrukcioni).

Mjere zaštite slijepih miševa

Osnovni cilj ovih mjera treba da bude sprječavanje visoke stope smrtnog stradanja slijepih miševa tokom rada vjetroelektrane i dalekovoda. Osim toga, cilj je i sprječavanje poremećaja/prekida (dnevni, lokalni) ljetnjih koridora koji povezuju skloništa i lovne teritorije i (sezonskih) migracionih koridora koji povezuju ljetnja i zimska staništa/skloništa koji bi mogli da dovedu do značajnog ugrožavanja pogođenih populacija i vrsta. Rješenja u svakom konkretnom slučaju zavisiće prvenstveno od ekoloških specifičnosti vrsta kojima su mjere namijenjene, karakteristika terena i konkretnog projekta (Paunović et al., 2011.).

Faza izgradnje

- Preporuka je da se radovi izvode danju, jer buka i osvjtljenje mogu značajno da poremete njihove životne aktivnosti. Ukoliko je neophodno radove izvoditi tokom noći poželjno je koristiti crveno svjetlo.
- Tokom radova na izvođenju projekta treba izbjeći svako uklanjanje drvenaste i žbunaste vegetacije koja nije u direktnoj funkciji realizacije projekta, osim kada je to predviđeno mjerama koje su u funkciji smanjenja mogućnosti smrtnog stradanja slijepih miševa.
- Kao jedna od obaveznih mjera predlaže se vršenje monitoring tokom cjelokupne faze izgradnje vjetroparka. Ovaj monitoring treba sprovoditi na isti način (i metodologija kao i ovo istraživanje). Prema preporukama Eurobats-a ukoliko se vjetroelektrane ne izgrade u periodu od najkasnije 3 godine od izrade nultog stanja, nulto stanje se mora ponoviti.
- Preporučuje se postavljanje odgovarajućih uređaja (UV reflektirajuće trake, markeri tankih linija, akustična sredstva odvrćanja) duž dalekovoda na mjestima gdje je registrovana visoka aktivnost vrsta. Kako se slijepi miševi orijentišu putem eho lokacije, detekcija različitih struktura bi im omogućila izbjegavanje dijela dalekovoda koji se nalazi na identifikovanom koridoru.

Operativna faza

Zaustavljanje ili smanjenje brzine elisa vjetrogeneratora pri malim brzinama vjetra. Najveći dio smrtnog stradanja slijepih miševa dešava se pri malim brzinama vjetra, do 5-6 m/s jer, kada se intenzitet vjetra pojača preko ove granice, aktivnost slijepih miševa drastično opada. Veoma obimna najnovija istraživanja na sjevernoameričkim vjetropoljima pokazuju da zaustavljanje elisa vjetrogeneratora (eng. curtailment) ili drastično smanjenje njihove brzine promjenom ugla krakova do momenta dok vjetar ne postigne kritičnu brzinu, dovodi do drastičnog opadanja smrtnog stradanja slijepih miševa (60-90%), uz određene gubitke u proizvodnji električne energije na godišnjem nivou. Zato, naročito u slučaju projekata kod kojih se utvrdi da postoji visok rizik od direktnog smrtnog stradanja, u zavisnosti od mogućnosti konkretnog tipa vjetrogeneratora čija se instalacija planira, treba primijeniti neku od ovih metoda u cilju smanjenja rizika smrtnog stradanja.

Na osnovu do sada izvršenih istraživanja kao konkretnu mjeru predlažemo da se u toku juna i jula mjeseca kada su najveće aktivnosti slijepih miševa turbina vjetrogeneratora br. 1, 2, 3 i 4, po mogućnosti zaustave ili im se smanji brzina u periodu od 23:00 do 02:00. Ova mjera se ne odnosi na periode kada su nepovoljni vremenski uslovi (kiša i jak vjetar). Međutim, kako bi se potvrdila potreba za sprovođenje ove mjere potrebno je sprovoditi dodatni monitoring, prije svega monitoring tokom izgradnje. Tek nakon sprovedenog monitoringa u fazi izgradnje, prije stavljanja u rad VE, može se zaključiti da li je potrebno sprovoditi ovu mjeru.

Izbjegavati osvjtljenje koje privlači insekte i slijepu miševu. Preporuka je da na vjetrogeneratorima vrijeme osvjtljavanja bude na minimumu propisanom pravilima o sigurnosti. Treba koristiti izvore svjetlosti koji ne privlače ili u manjoj mjeri privlače insekte, a najbolje sa prekidačima i senzorima koji gasu svijetla kada nisu potrebna. Izvori svjetlosti treba da budu usmjereni tako da minimalizuju osvjtljenost oblasti izvan zone rada. Preporučuje se da budu instalirana crvena svijetla (ovo važi i za dalekovod). Crveno osvjtljenje može imati manji uticaj na slijepu miševu u poređenju sa osvjtljenjem drugih boja, budući da je vid slijepih miševa osjetljiviji na kraće talasne dužine (plavo i ultraljubičasto svjetlo) nego na duže talasne dužine (crveno svjetlo) (Müller et al. 2009.).

Uklanjanje vjetrogeneratora koja prestanu da rade - Pojedinačni vjetrogeneratori, tj. cijela polja vjetrogeneratora, treba ukloniti kada trajno prestanu da rade, odnosno po prestanku rada projekta, čime se eliminiše rizik od direktnog smrtnog stradanja i trajnog narušavanja funkcionalnosti predjela za slijepe miševе.

Kao jedna od obaveznih mjera predlaže se vršenje monitoring tokom operativne faze. Ukoliko se rezultatima dvogodišnjeg monitoringa ne dobiju jasni rezultati, preporučuje se da se monitoring tokom ove faze produži za još jednu godinu. Ovaj monitoring treba sprovoditi na isti način (metodologija kao početni monitoring – prije izgradnje).

Uporedo sa monitoringom tokom operativne faze neophodno je vršiti i monitoring smrtnosti (mortality monitoring).

Ako monitoring nakon izgradnje pokaže značajan uticaj na populacije slijepih miševa, razviti mjere za preusmjeravanje aktivnosti slijepih miševa u skladu sa mogućnostima korisnika zemljišta: kreirati vegetacijske pojaseve da se preusmjeri aktivnost slijepih miševa dalje od vetroturbina. Razmotriti upotrebu ultrazvučnih repelenata (npr. Weaver et al., 2020) kao sredstva odvrćanja slijepih miševa.

Ukoliko se tokom izgradnje projekta dalekovoda posječe veći broj starih stabala potrebno je kao mjeru kompenzacije postaviti kućice za slijepe miševе. Za broj i tačne pozicije kućica posavjetovati se sa stručnim licima.

Mjere zaštite od štetnog uticaja elektromagnetskog polja na trasi priključnog dalekovoda 110 kV

Predmetni 110kV DV Bijela-Brezna prolazi terenima koji su na pojedinim djelovima pristupačni, dok su na većem dijelu nepristupačni, teško pristupačni ili pristupačni za povremeni i privremeni boravak ljudi.

- 1) Posebna zaštita kod stubova: Dio kabla koji se spušta niz stubove treba posebno osigurati i jasno označiti. Ova mjera nije samo zbog mehaničke zaštite, već i zbog minimizacije rizika od povećanog elektromagnetnog zračenja i potencijalnog opasnog napona dodira u ovim kritičnim tačkama. Postavljanje zaštitnih cijevi i vizuelnih upozorenja omogućava da se smanji izloženost ljudi i opreme ovim efektima.
- 2) Označavanje prelaza ispod puteva: Na mjestima gdje kablovi prelaze ispod saobraćajnica, neophodno je jasno i vidljivo obilježiti prisustvo kabla. Ovo je važno da bi se spriječili nesvjesni iskopi koji mogu dovesti do oštećenja izolacije kabla, povećanja rizika od strujnih udara i pojačanog elektromagnetnog zračenja.
- 3) Posebna pažnja pri ukopu kablova ispod puteva: Na mjestima gdje 110 kV kablovi prelaze ispod saobraćajnica, izuzetno je važno da se ukop vrši na većoj dubini, preporučeno oko 1,45 metra. Dubok ukop smanjuje elektromagnetno zračenje koje dopire do površine tla, čime se povećava bezbjednost za ljude i životnu sredinu. Takođe, veća dubina ukopa umanjuje rizik od oštećenja kabla usled mehaničkih uticaja, kao što su vibracije i opterećenja saobraćaja. Pored same dubine, neophodno je i jasno označiti prisustvo kabla, kako bi se tokom budućih radova ili iskopavanja spriječili eventualni incidenti koji mogu dovesti do strujnih udara ili prekida napajanja. Vizuelna upozorenja i zaštitne barijere su preporučene mjere koje dodatno povećavaju sigurnost na ovim kritičnim tačkama. Primjena ovih mjera je ključna za dugoročnu sigurnost elektroenergetskog sistema, kao i za zaštitu ljudi i imovine u neposrednoj blizini trase kabla.

4) Primjena zaštitnih slojeva i materijala: Pored dubine ukopa, preporučuje se korišćenje specijalnih zaštitnih cijevi, pijeska ili drugih izolacionih materijala oko kabla. Ovi slojevi dodatno smanjuju mehaničke i električne uticaje na kabl, čime se produžava njegov radni vijek i smanjuju kvarovi

PROGRAM PRAĆENJA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Program praćenja uticaja na životnu sredinu sadrži opis svih predloženih mjera praćenja stanja životne sredine, za vrijeme i nakon realizacije projekta.

Kako je u prethodnim poglavljima navedeno u toku izvođenja radova na izgradnji VE „Bijela“ i tokom njenog funkcionisanja, može doći do pojave uticaja projekta na pojedine segmente životne sredine.

Projektovanje i sprovođenje monitoringa kvaliteta životne sredine u zoni lokacije projekta, omogućava dobijanje informacija koje će obezbijediti: sagledavanje efikasnosti predviđenih mjera zaštite, definisanje i preduzimanje dodatnih mjera zaštite kako bi se spriječili ili smanjili mogući uticaji na kvalitet životne sredine i uspostavljanje sistema ranog upozoravanja i uvođenja neophodnih poboljšanja.

Globalni ciljevi monitoringa su dobijanje podataka:

- Za definisanje politike upravljanja kvalitetom životne sredine u zoni uticaja predmetnog projekta i
- Održavanje i poboljšanje parametara kvaliteta životne sredine.

Ciljevi održavanja kvaliteta promovisu se saglasno potrebama u zadatom vremenskom periodu za određeni parametar životne sredine.

Pored praćenja uticaja na životnu sredinu koji sprovodi Agencija za zaštitu životne sredine, prema Zakonu o životnoj sredini („Sl. list CG” br. 52/16 i 73/19) obaveza je i zagađivača (pravno lice ili preduzetnik koji je korisnik postrojenja koje zagađuje životnu sredinu) da vrši praćenje uticaja na životnu sredinu, a da dobijene podatke dostavlja Agenciji za zaštitu životne sredine.

Praćenje uticaja na životnu sredinu se sprovodi mjerenjem, ispitivanjem i ocjenjivanjem indikatora stanja životne sredine i obuhvata praćenje prirodnih faktora, promjene stanja i karakteristike životne sredine.

Prikaz stanja životne sredine prije puštanja projekta u rad ili započinjanja aktivnosti na lokacijama na kojima se očekuje uticaj na životnu sredinu

Stanje životne sredine prije početka izvođenja radova na izgradnji VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV opisano je u Poglavljima 2, 4 i 6 ovog Elaborata. Većina postojećih podataka je prikupljena i analizirana na konzistentan način.

Nosilac projekta nije vršio mjerenja kvaliteta vazduha i zemljišta, ali jeste istraživanje biodiverziteta i za lokaciju VE „Bijela“ i za trasu priključnog dalekovoda 110 kV, koje je dato u okviru poglavlja koje se odnosi na floru i faunu. Kompletan izvještaj biodiverziteta za lokaciju VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV dat je u prilogu ovog elaborata.

Parametri na osnovu kojih se mogu utvrditi štetni uticaji na životnu sredinu

Parametri na osnovu kojih se utvrđuje uticaj nekog projekta na životnu sredinu definisani su zakonskom regulativom iz oblasti životne sredine.

Monitoring segmenata životne sredine u toku izvođenja projekta

Obaveza Izvođača radova je da sprovodi monitoring kvaliteta životne sredine u fazi izvođenja građevinskih radova, angažovanjem za to akreditovanih laboratorija i nadležnih organizacija, a u skladu sa zakonskom regulativom države Crne Gore. Parametri na osnovu kojih se mogu utvrditi negativni uticaji na kvalitet životne sredine su:

- kvalitet ambijentalnog vazduha,
- kvalitet zemljišta (sadržaj opasnih i štetnih materija u zemljištu),
- nivo buke,
- biodiverzitet.

Uporedo sa ispitivanjem parametara kvaliteta životne sredine neophodno je permanentno pratiti uticaj na staništa biljnih i životinjskih vrsta, uticaj na pejzaž, voditi evidenciju o vrsti i količini generisanog otpada, posebno opasnog.

U cilju kvalitetnog sprovođenja mjera zaštite životne sredine potrebno je kontrolisati sledeće:

Mjerenje kvaliteta zemljišta

Tokom izvođenja radova, potrebno je periodično vršiti mjerenja kvaliteta zemljišta na lokacijama na kojima je procijenjeno da može biti negativnog uticaja na kvalitet zemljišta. Kontrola kvaliteta površinskog sloja okolnog zemljišta (polazno stanje) treba obavljati u skladu sa Pravilnikom o dozvoljenim količinama opasnih i štetnih materija u zemljištu i metodama za njihovo ispitivanje („Sl. list RCG“, br. 18/97).

Monitoring nivoa buke tokom izvođenja radova

U toku izgradnje VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV kao posljedica rada građevinske mehanizacije, može doći do povećanja nivoa buke na lokaciji VE i dalekovoda koja je privremenog i povremenog karaktera. Iz tih razloga predlaže se njeno mjerenje u uslovima rada većeg broja mašina istovremeno u zoni trase dalekovoda gdje se u bližoj okolini nalaze izgrađeni individualni stambeni objekti.

Parametar mjerodavan za utvrđivanje ugroženosti životne sredine bukom je veličina indikatora nivoa buke koji se mjeri, a potom mjerodavni nivoi buke koji se računaju i ocjenjuju u skladu sa odredbama navedenim u Zakonu o zaštiti od buke u životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 28/11 i 28/12) i Pravilniku o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metodama ocjenjivanja štetnih efekata buke („Sl. list CG“, br. 60/11).

Mjerodavni nivo buke određuje se na osnovu mjerenja ekvivalentnog nivoa buke ili samo A - ponderisanog nivoa buke, kojima se dodaju korekcije za različite tipove buke. Mjerenje nivoa buke i korigovanje izmjerenog nivoa zavisi od tipa buke, obavlja se po metodama koje su opisane u standardu MEST 1996-1 i MEST 1996-2.

Ukoliko se ukaže potreba za smanjenjem nivoa buke, nakon njenog izmjerenog nivoa, potrebno je smanjiti broj mašina i aparata koje istovremeno rade.

Monitoring nivoa buke vrši ovlaštena organizacija.

Praćenje nivoa prašine

Pored navedenog u fazi izgradnje VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV, neophodno je vizuelno kontrolisati sljedeće:

- jednom u petnaest dana kontrolisati nivo prašine na gradilištu VE „Bijela“, a češće u sušnom periodu za vrijeme duvanja vjetra.
- Svakodnevno kontrolisati nivo prašine u zoni gradilišta, naročito u blizini individualnih stambenih objekata u blizini trase dalekovoda.

Monitoring biodiverziteta tokom izvođenja radova

- U fazi izgradnje i funkcionisanja predlaže se sprovođenje monitoringa od strane stručnjaka za floru i staništa kako bi se osiguralo da se degradacija staništa svede na najmanju mjeru, osigurala adekvatna zaštita malih vodenih staništa u obuhvatu projekta, kontrolisalo unošenje alohtonih i invazivnih vrsta i kontrola odlaganja otpada.
- Neophodno je obezbijediti konstantan nadzor aktivnosti (monitoring) tokom izvođenja projekta, kako bi se ispoštovalo sprovođenje predloženih mjera zaštite beskičmenjaka.

Monitoring segmenata životne sredine u toku funkcionisanja projekta

Monitoring biodiverziteta

- Nakon izgradnje dalekovoda se predlaže monitoring brojnosti i distribucije lokalnih gnjezdarica i grabljivica sa nepovoljnim statusom zaštite.
 - Nakon početka rada VE, predlaže se monitoring mortaliteta rizičnih vrsta ptica i prisutnost grabljivica na gniježđenju u široj okolini VE u trajanju od najmanje jedne godine nakon početka rada.
 - Predlaže se vršenje konstrukcionog i post-konstrukcionog monitoringa sisara i slijepih miševa. Ovaj monitoring treba sprovoditi na isti način (ista metodologija) kao pre-konstrukcioni. Osnovna svrha post-konstrukcionog monitoringa je da se:
 - verifikuju pretpostavke postavljene u procjeni uticaja i da se utvrde eventualna značajna odstupanja
 - od predviđenog uticaja;
 - identifikuju moguće kritične vjetrogeneratore i, ukoliko je neophodno, daju mjere zaštite;
 - utvrdi značaj pretpostavljenih uticaja.
- Ukoliko se rezultatima dvogodišnjeg post-konstrukcionog monitoringa ne dobiju jasni rezultati, preporučuje se da se post-konstrukcioni monitoring produži za još jednu godinu.
- Uporedo sa monitoringom slijepih miševa tokom operativne faze neophodno je vršiti i monitoring smrtnosti (mortality monitoring) na sledeći način:
 - Definisanje istraživanog područja oko svakog generatora, radijus istraživanja ne bi trebao biti manji od 50m, po mogućnosti raditi u kvadratu prije nego u krugu.
 - po mogućnosti istraživanje vršiti ispod svakog generatora;
 - Istraživanje je najbolje vršiti u periodu:

- 15 Feb – 31 Mart: 1 kontrola nedjeljno
- 1 Apr – 15 Maj: 1 kontrola svaka 2-3 dana
- 16 Maj – 31 Jul: 1 kontrola nedjeljno
- 1 Avg – 15 Okt: 1 kontrola svaka 2 do 3 dana
- 16 Okt – 15 Dec: 1 kontrola u jednu ili dvije nedjelje (predloženi raspored je dat u skladu sa preporukama Eurobats-a i mišljenja smo da se u odnosu na rezultate ovog početnog monitoringa kao i tokom gradnje isti može djelimično modifikovati).

Monitoring ostalih segmenata životne sredine

Kako je kroz analizu uticaja projekta na životnu sredinu i primjenu odgovarajućih mjera zaštite zaključeno da se u toku rada VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV ne mogu očekivati značajniji uticaji na kvalitet vazduha, voda i zemljišta, to se iz tih razloga ne predlaže posebno praćenje navedenih segmenata životne sredine na lokaciji projekta.

Program praćenja buke

U fazi funkcionisanja potrebno je mjeriti nivo buke na predmetnoj lokaciji u skladu sa odredbama navedenim u Zakonu o zaštiti od buke u životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 28/11 i 28/12) i Pravilniku o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metodama ocjenjivanja štetnih efekata buke („Sl. list CG“, br. 60/11).

Pored navedenog, Nosilac projekta treba da postupa u svemu u skladu sa mjerama koje su predviđene u cilju sprječavanja, smanjenja ili otklanjanja značajnog štetnog uticaja na životnu sredinu, a koje su opisane u poglavlju 8. ovog Elaborata.

Mjesta, način i učestalost mjerenja utvrđenih parametara

U toku izvođenja projekta

Radi praćenja stanja životne sredine kao i u cilju kvalitetnog sprovođenja mjera zaštite životne sredine datih u okviru Elaborata, neophodno je od strane Izvođača radova u fazi izgradnje VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV, na mjestima izvođenja radova organizovati svakodnevno prisustvo iskusnog stručnjaka za zaštitu životne sredine i izvršiti ciljane mjerenja:

- svakodnevno na mjestima izvođenja građevinskih radova vizuelno kontrolisati nivo prašine na gradilištu;
- dva puta godišnje izvršiti mjerenje buke u skladu sa Zakonom o zaštiti od buke u životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 28/11 i 28/12) i Pravilnika o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metodama ocjenjivanja štetnih efekata buke („Sl. list CG“, br. 60/11);
- Mjerenje nivoa buke u životnoj sredini mogu da vrše domaća i strana pravna lica i preduzetnici koji su akreditovani prema standardu MEST ISO/IEC 17025, na osnovu dozvole koju izdaje Agencija. Mjerenje nivoa buke u životnoj sredini vrši se prema standardu MEST ISO 1996-1 i MEST ISO 1996-2.
- vizuelno (pregledom sertifikata o izduvnim gasovima) kontrolisati izduvne gasove na gradilištu;
- svakodnevno vizuelno kontrolisati raščišćavanje terena i zauzimanje zemljišta;

- jednom mjesečno ili nakon obilnih padavina vizuelno kontrolisati eroziju na mjestima izvođenja radova;
- Praćenje stanja zemljišta i ispitivanje sadržaja opasnih i štetnih materija u zemljištu realizuje se u skladu sa Zakonom o životnoj sredini („Sl. list RCG“, br. 48/08), Zakonom o poljoprivrednom zemljištu („Sl. list RCG“, br. 15/92, 59/92, 27/94) i Pravilnikom o dozvoljenim koncentracijama štetnih i opasnih materija u zemljištu i metodama za njihovo ispitivanje („Sl. list RCG“, br. 18/97). Ispitivanje kvaliteta zemljišta vršiti jednom u toku izvođenja radova na izgradnji VE „Bijela“ i priključnog dalekovoda 110 kV.

U toku funkcionisanja projekta

Jednom godišnje izvršiti mjerenje buke u skladu sa Zakonom o zaštiti od buke u životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 28/11 i 28/12) i Pravilnika o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metodama ocjenjivanja štetnih efekata buke („Sl. list CG“, br. 60/11). Mjerenja vršiti na lokaciji vjetrogeneratora i kod stambenih objekata koji su najbliži vjetrogeneratorima.

Sadržaj i dinamiku dostavljanja izvještaja o izvršenim mjerenjima

Izvođač radova je u obavezi da kroz redovne izvještaje dostavlja rezultate izvršenih mjerenja Nadzoru i Nosiocu projekta, odnosno nadležnim inspeksijskim službama Crne Gore. Prema članu 59 Zakona o životnoj sredini vlasnik objekta (Nosilac projekta) je dužan da rezultate monitoringa dostavlja nadležnom organu lokalne uprave i Agenciji za zaštitu životne sredine.

Obaveza obavještavanja javnosti o rezultatima izvršenog mjerenja

O svim rezultatima mjerenja obavezno se vrši obavještavanje javnosti na transparentan način.

4. - PREDUZEĆE „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice, je dužno da u roku od dvije godine od dana dobijanja ovog rješenja pribavi dozvolu ili odobrenje za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa – vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“.

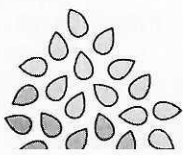
5. - NALAŽE SE preduzeću „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice da u slučaju proširenja kapaciteta izvedenog projekta, podnese zahtjev nadležnom organu za odlučivanje o potrebi izrade Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu.

O b r a z l o ž e n j e

Preduzeće „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice podnijelo je Agenciji za zaštitu životne sredine zahtjev za davanje saglasnosti na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa – vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“, broj 03-UPI-2482/11 od 24.03.2025. godine.

Agencija za zaštitu životne sredine je, u skladu sa odredbama člana 20. Zakona o procjeni uticaja („Službeni list CG“, broj 75/18), uputila obavještenje o podnijetom zahtjevu zainteresovanim organima i organizacijama i zainteresovanoj javnosti i obezbijedila javni uvid u Elaborat procjene uticaja. Obavještenje je objavljeno na sajtu Agencije za zaštitu životne sredine dana 31.03.2025. godine, kao i u Dnevnom listu „Pobjeda“ dana 01.04.2025. godine. Uvid u Elaborat procjene uticaja je organizovan u

**AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE**

Agenciji za zaštitu životne sredine u Podgorici i u Sekretarijatu za uređenje prostora, komunalno stambene poslove, imovinu i privredu Opštine Šavnik, i u Sekretarijatu za opštu upravu i društvene djelatnosti Opštine Plužine. Takođe, elaborat je bilo moguće preuzeti sa sajta Agencije za zaštitu životne sredine www.epa.org.me.

U skladu sa Zakonom, u Velikoj Sali Opštine Šavnik, dana 07.05.2025. godine, sa početkom u 10 časova, održana je javna tribina o predmetnom Elaboratu, takođe u Maloj Sali Centra za kulturu Opštine Plužine, dana 08.05.2025. godine, sa početkom u 10 Časova, održana je i druga javna tribina o predmetnom Elaboratu.

Elaborat procjene uticaja sa pratećom dokumentacijom, je elektronskim putem, dostavljen Komisiji za ocjenu Elaborata procjene uticaja, koja je obrazovana Rješenjem Agencije za zaštitu životne sredine (broj 03-UPI-2482/18 od 04.12.2024. godine).

Tokom javnog uvida, na adresu Agencije pristigle su primjedbe na predmetni Elaborat od strane mještana sela Brezna (03-UPI-2482/15 od 09.05.2025. godine, primjedbe od strane NVO „CZIP“ (03-UPI-2482/16 od 14.05.2025. godine, kao i mišljenje Uprave za gazovanje šumama, broj 03-UPI-2482/17 od 14.05.2025. godine.

Komisija za ocjenu Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa – vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“, je na osnovu dostavljene dokumentacije sačinila izvještaj o razlozima za prihvatanje ili odbijanje pribavljenih primjedaba, predloga i mišljenja zainteresovanih organa i organizacija i javnosti (br.03-UPI-2482/30 od 26.06.2025. godine, i 03-UPI-2482/31 od 26.06.2025. godine) i uputila ga podnosiocima istih.

Preduzeće „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice obratilo se Agenciji za zaštitu životne sredine zahtjevom br.03-D-3057/1, za mišljenje vezano za djelimično izmještanje trase DV u sklopu projekta izgradnje vjetroparka „Bijela“ i dopunu Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu.

Dopisom br.03-D-3057/2, Agencija za zaštitu životne sredine, dostavila je Nosiocu projekta mišljenje u kom je navedeno konstatovala da se planirana izmjena trase dalekovoda odnosi isključivo na sekciju Duži i Brezna, gdje je zbog uvažavanja zahtjeva lokalne zajednice u Dužima a u cilju ublažavanja uticaja izgradnje vjetroparka „Bijela“, investitor je razvio novo tehničko rješenje, kojim se dio trase dalekovoda u zoni TS Brezna projektuje kao podzemno. Radovi na izgradnji podzemnog segmenta obuhvatili bi cca 3.400 m² zemljišta, uz širinu radnog koridora procijenjenu na 4 – 5 m. U pogledu korišćena zemljišta, nova trasa bi prolazila pretežno preko neobrađenog zemljišta, kamenitog terena, šiblja i šumskog zemljišta, većinski u državnom vlasništvu. Takođe, utvrđeno je da neće doći do datnog narušavanja biodiverziteta, kao i dodatnog uticaja na pejzaž i vizuelni uticaj.

Predmetni dopis kao i odgovor dostavljeni su Komisiji za ocjenu Elaborata, koja je nakon izrade pojedinačnih izvještaja i usaglašavanja stavova u svom Izvještaju (broj: 03-UPI-2482/27 od 12.06.2025. godine) konstatovala da se na predmetni Elaborat ne može izdati saglasnost, bez prethodno izvršenih izmjena i dopuna navedenih u Izvještaju.

Shodno navedenom Izvještaju, preduzeće „VJETRO PARK BIJELA“ d.o.o. iz Podgorice dostavilo je Agenciji za zaštitu životne sredine inovirani Elaborat (broj 03-UPI-2482/31 od 08.12.2025. godine).

Nakon što joj je dostavljen Inovirani Elaborat, Komisija za ocjenu Elaborata procjene uticaja je razmotrila dostavljenu dokumentaciju i konstatovala da je Nosilac projekta postupio po preporukama Komisije i navedene primjedbe uvažio i integrisao u Inoviranom Elaboratu, te da je Inovirani Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa – vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“, urađen u skladu sa važećim propisima i standardima za ovu vrstu objekata i da sadrži definisane odgovarajuće mjere za sprečavanje, smanjenje i otklanjanje mogućih štetnih uticaja na životnu sredinu, i sačinila izvještaj sa ocjenom Inoviranog Elaborata procjene uticaja i predlogom Agencije za zaštitu životne sredine o davanju saglasnosti (broj: 03-UPI-2482/32 od 25.12.2025. godine).

Imajući u vidu navedeno, Agencija za zaštitu životne sredine je, na osnovu sprovedenog postupka procjene uticaja, razmatranja Elaborata procjene uticaja, uvida u dostavljenu dokumentaciju, kao i uvida u Izvještaj Komisije za ocjenu Elaborata, a primjenom odredaba člana 24. Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list CG“, broj 75/18), te člana 18 i 46 Zakona o upravnom postupku („Službeni List Crne Gore“, br.56/14, 20/15, 40/16, 37/17) i člana 40 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list Crne Gore“, br. 098/23, 102/23, 113/23, 071/24, 072/24, 090/24, 093/24, 104/24, 117/24 i 039/25), donijela rješenje broj 03-UPI-2482/33 od 26.12.2025. godine, kojim je data saglasnost na predmetni Elaborat.

Na ovo rješenje Agencije, izjavljena je žalba broj 03-UPI-2482/39 od 24.02.2026. godine, od strane g-dina Mandić Jovana, a preko punomoćnika Laković Nikole, advokata iz Podgorice, žalba broj 03-UPI-2482/40 od 24.02.2026. godine, od strane GI „Spasimo breznu“, takođe preko punomoćnika Laković Nikole, advokata iz Podgorice, kao i žalba broj 03-UPI-2482/42 od 10.03.2026. godine, od strane NVO „Centar za proučavanje ptica“.

U skladu sa odredbama člana 125 Zakona o upravnom postupku („Službeni List Crne Gore“, br.56/14, 20/15, 40/16, 37/17), Agencija za zaštitu životne sredine aktom broj 03-UPI-2482/43 od 16.03.2026.godine, dostavila je drugostepenom organu Ministarstvu ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera, predmetne žalbe i prpratnu dokumentaciju na dalje postupanje.

Postupajući u upravnoj stvari, drugostepeni organ donijeo je rješenje broj UPII-04-042/26-29/2 od 20.04.2026, godine, kojim je poništio rješenje Agencije za zaštitu životne sredine broj 03-UPI-2482/33 od 26.12.2025. godine, i predmet vratilo na ponovni postupak i odlučivanje.

Postupajući po rješenju drugostepenog organa, Ministarstva ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencija za zaštitu životne sredine preduzela je dalje upravne radnje u cilju otklanjanja nedostataka na koje je drugostepeni organ ukazao u svom rješenju. U tom smislu, Agencija se obratila nosiocu projekta aktom broj 03-UPI-2482/54 od 14.05.2026. godine, sa zahtjevom za dostavljanje tačnog spiska katastarskih parcela i obrazloženjem o promjeni katastarskih parcela, a koja je nastala usljed izmjena trase projekta, u skladu sa rješenjem drugostepenog organa.

Takođe, Agencija se obratila i aktom broj 03-UPI-2482/58 od 19.05.2026. godine, Odsjeku za zaštitu prirode u cilju pribavljanja mišljenja i mjera posebnog režima zaštite budući da se realizacija projekta u određenom dijelu planira na lokaciji koje pripadaju III zoni zaštite Parka prirode „Dragišnjica i Komarnica“.

Nakon što su pribavljeni navedeni podaci, Agencija za zaštitu životne sredine dostavila je isre Komisiji na dalje postupanje.

Komisija za ocjenu Elaborata, cijeneći dostavljenu dokumentaciju, izradila je Izvještaj o ocjeni Elaborata oricjene uticaja broj 03-UPI-2482/60 od 27.05.2026. godine, kojim je od kostatovala promjene u katastarskim parcelama i od Nosioca projekta zahtijevala izmjene i dopune u smislu propisivanja dodatnih mjera a koje se odnose na zašticeno područje Park pripde „Dragišnjica i Komarnica“.

Nadalje, dana 29.05.2026. godine, aktom broj 03-UPI-2482/61, Agenciji za zaštitu životne sredine obratila se GI „Spasimo Breznu“, za zahtjevom za priznavanje svojstva stranke u upravnom postupku.

Postupajući po predmetnom zahtjevu, Agencija za zaštitu životne sredine, donijela je rješenje broj 03-UPI-2482/77 od 23.06.2026. godine, kojim je odbijen zahtjev GI „Spasimo Breznu“ za stranačko učešće u predmetnom postupku.

Nadalje, aktom broj 03-UPI-2482/64 od 17.06.2026. godine, g-din Mandić Krsto, obratio se Agenciji zahtjevom za priznavanje svojstva stranke u predmetnom upravnom postupku, takođe sa istim zahtjevom obratili su se i: g-din Mandić Dragan, broj 03-UPI-2482/65 od 17.06.2026. godine, g-din Mandić Jovan, broj 03-UPI-2482/67 od 18.06.2026. godine, g-din Mandić Miloš, broj 03-UPI-2482/68 od 18.06.2026. godine, g-din Radojević Mirko, broj 03-UPI-2482/69 od 18.06.2026. godine, g-đa Mandić Marijana, broj 03-UPI-2482/70 od 18.06.2026. godine, g-đja Brajović Slavka, broj 03-UPI-2482/71 od 18.06.2026. godine, g-đaProjkoski Daliborka, broj 03-UPI-2482/72 od 18.06.2026. godine, g-din Mandić Vesko, broj 03-UPI-2482/73 od 18.06.2026. godine, g-din Pavićević Slobodan, broj 03-UPI-2482/74 od 18.06.2026. godine.

Postupajući u skladu sa navedenim zahtjevima, Agencija za zaštitu životne sredine, donijela je sledeća rješenja: rješenje broj 03-UPI-2482/80 od 25.06.2026. godine, kojim se g-dinu Mandić Milošu priznaje svostvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/81 od 25.06.2026. godine, kojim se g-dinu Mandić Vesku priznaje svojstvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/82 od 25.06.2026. godine, kojim se g-đi Mandić Marijani priznaje svostvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/83, kojim se g-đi Brajović Slavki priznaje svojstvo stranje u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/84, kojim se g-đi Projkoski Daliborki priznaje svojstvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/85 od 25.06.2026. godine, kojim se g-dinu Mandić Jovanu priznaje svojstvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/86 kojim se g-dinu Mandić Draganu priznaje svojstvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/87 od 25.06.2026. godine, kojim se g-dinu Mandić Krstu priznaje svojstvo stranke u upravnom postupku, rješenje broj 03-UPI-2482/88 od 25.06.2026. godine, kojim se g-dinu Pavićević Slobodanu priznaje svojstvo stranke u upravnom postupku i rješenje broj 03-UPI-2482/91 od 24.07.2026. godine, kojim je g-dinu Radojević Mirku odbijen zahtjev za učešće kao stranka u upravnom postupku.

Na rješenje broj 03-UPI-2482/91 od 24.07.2026. godine, kojim je g-dinu Radojević Mirku odbijen zahtjev za učešće kao stranka u upravnom postupku, izjavljena je žalba od strane g-dina Radojević Mirka, broj 03-UPI-2482/99 od 13.08.2026. godine, a koja je shodno odredbama člana 125 Zakona o upravnom postupku („Službeni List Crne Gore“, br.56/14, 20/15, 40/16, 37/17), proslijeđena drudostepenom organu na dalje postupanje, akt broj 03-UPI-2482/100 od 16.08.2026. godine.

Nosilac projekta, postupajući po Izvještaju Komisije, dostavio je Inovirani Elaborat procjene uticaja za predmetni projekat, broj 03-UPI-2482/78 od 23.06.2026. godine, nakon čega je isti dostavljen Komisiji za ocjenu Elaborata, na dalje postupanje.

Nakon što joj je dostavljen Inovirani Elaborat, Komisija za ocjenu Elaborata procjene uticaja je razmotrila dostavljenu dokumentaciju i konstatovala da je Nosilac projekta postupio po preporukama Komisije i navedene primjedbe uvažio i integrisao u Inoviranom Elaboratu, te da je Inovirani Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih resursa – vjetroelektrana Bijela sa priključnim dalekovodom 110 kV za potrebe VE „Bijela“, urađen u skladu sa važećim propisima i standardima za ovu vrstu objekata i da sadrži definisane odgovarajuće mjere za sprečavanje, smanjenje i otklanjanje mogućih štetnih uticaja na životnu sredinu, i sačinila izvještaj sa ocjenom Inoviranog Elaborata procjene uticaja i predlogom Agencije za zaštitu životne sredine o davanju saglasnosti (broj: 03-UPI-2482/90 od 20.07.2026. godine).

Nakon što je aktom broj 03-UPI-2482/98 od 13.08.2026. godine, od strane g-dina Mandić Dragana, zatrežena kompletna dokumentacija koja se odnosi na predmetni projekat, Agencija je aktom broj 03-UPI2482/101 od 20.08.2026. godine, podnosiocu zahtjeva dostavila traženu dokumentaciju.

Nakon toga, u skladu sa odredbama člana 111 i 112 Zakona o upravnom postupku („Službeni List Crne Gore“, br.56/14, 20/15, 40/16, 37/17), a u vezi sa predhodno donešenim rješenjima o priznavanju svojstva stranke u upravnom postupku, sada strankama u upravnom postupku dostavljeni su zahtjevi za izjašnjenje o rezultatima ispitnog postupka, i to: zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/102 od 20.08.2026. godine, g-dinu Mandić Draganu, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/103 od 20.08.2026. godine, g-đi Projkoski Daliborki, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/104 od 20.08.2026. godine, g-dinu Mandić Krstu, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/105 od 20.08.2026. godine, g-dinu Mandić Jovanu, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/106 od 20.08.2026. godine, g-đi Mandić Marijani, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/107 od 20.08.2026. godine, g-dinu Mandić Milošu, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/108 od 20.08.2026. godine, g-đi Brajović Slavki, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/109 od 20.08.2026. godine, g-dinu Pavičević Slobodanu, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/110 od 20.08.2026. godine, g-dinu Mandić Vesku, zahtjev za izjašnjenje broj 03-2842/111 od 20.08.2026. godine, Nosiocu projekta „Vjetro park Bijela“ d.o.o.

Budući da dostavljanje nije moglo biti izvršeno u skladu sa članom 84 i 85 Zakona o upravnom postupku („Službeni List Crne Gore“, br.56/14, 20/15, 40/16, 37/17), Agencija za zaštitu životne sredine je za: Prajkoski Daliborku, broj 03-UPI-2482/113 od 26.08.2026. godine, za Mandić Jovana, broj 03-UPI-2482/114 od 26.08.2026. godine, za Mandić Marijana, broj 03-UPI-2482/115 od 26.08.2026. godine, i za Mandić Miloša, broj 03-UPI-2482/116 OD 26.08.2026. godine, izvršila dostavljanje u skladu sa članom 87 Zakona o upravnom postupku („Službeni List Crne Gore“, br.56/14, 20/15, 40/16, 37/17).

U ostavljenom roku za izjašnjenje, isto je dostavio Nosilac projekta akt broj 03-UPI-2482/112 od 25.08.2026. godine, u kojem se izjasnio da nema primjedbi na rezultate ispitnog postupka, i g-din Mandić Dragan, akt broj 03-UPI-2482/117 od 27.08.2026. godine, u formi preliminarog izjašnjenja u kojem je između ostalog ukazao na to da predhodno dostavljena dokumentacija nije uredna, te da ista predstavlja PDF dokumenta, bez razdvajanja pojedinačnih dokumenata, kao i bez mogućnosti da se provjeri da li dostavljeno i sve što je traženo.

Nadalje, u izjašnjenju se navodi i da stranci, u skladu sa članom 51 Zakona o upravnom postupku omogućeno učešću kao stranci u upravnom postupku, te da je u skladu sa članovima 111 i 112 istog zakona, omogućeno da se stranka u upravnom postupku mozet izjasniti na rezultate ispitnog postupka, u skladu i na način kako to propisuju navedeni članovi Zakona o upravnom postupku, navodeći da je Agencija dužna da stranci omogući stvarno i djelotvorno ostvarivanje tog statusa, što predstavlja kontradiktornost u navodima samog izjašnjenja.

U odnosu na navedeno ukazujemo na to da isto predstavlja nejasnu i konfuznu formulaciju, budući da je stranci dostavljena kompletna dokumentacija, koja se odnosi na predmetni projekat, a koja je hronološki i taksativno skenirana zajedno sa svim povratnicama, a sve shodno predhodnom zahtjevu za dostavljanje dokumentacije.

I pored navedenog, ovaj organ cijeneći značaj predmetnog projekta, još jednom je izvršio dostavljanje predmetne dokumentacije i ujedno obavijestio stranku u upravnom postupku da je članom 112 stav 1 i 2 Zakona o upravnom postupku („Službeni list Crne Gore“ 54/14, 20/15, 40/16, 37/17), propisano da rok za izjašnjenje, utvrđuje javnopravni organ, a takođe propisana je i dužina trajanja tog roka.

Sa tim u vezi, javnopravni organ cijeni i uzima u obzir vremenski rok za koji se stranka u realnom vremenu može izjasniti na rezultate ispitnog postupka, u konkretnom izjašnjenju stranke se odnosi na ponovni upravni postupak, odnosno, stranka je zahtjev za stranačko učešće zatražila pri samom kraju postupka, pa je sa tim u vezi i javnopravni organ odredio rok koji smatra primjerenim za izjašnjenje stranke.

U ponovljenom zahtjevu za izjašnjenje, utvrđen je novi rok u kojem je potrebno da se stranka izjasni na rezultate ispitnog postupka.

G-din Mandić Dragan, kao stranka u upravnom postupku dostavio je u ostavljenom roku izjašnjenje, u formi „Dopunskog izjašnjenja“.

U svom novom izjašnjenju, stranka u upravnom postupku između ostalog navodi da „izjašnjenje nije i ne može se smatrati potpunim meritornim izjašnjenjem o rezultatima ispitnog postupka“, te da se isto „podnosi radi zaštite procesnih prava stranke“.

Ni u ovom kao ni u predhodnom izjašnjenju, stranka u upravnom postupku nije se izjasnila o rezultatima ispitnog postupka koji mogu imati za cilj i posledicu drugačije donošenje odluke o predmetnom elaboratu.

I pored činjenice da je stranci dva puta dostavljena dokumentacija, te na taj način i dva puta omogućen rok za izjašnjenje, prvog puta redovnom poštom, a zatim i redovnom poštom i elektronskim putem, kao i da joj je omogućeno da shodno svojim procesnim pravima izvrši i uvid u dostavljenu dokumentaciju, razgledanje spisa predmeta i kopiranje pravnih akata, te da mu je predočena pravna i stručna pomoć u ostvarivanju istih, stranka u svom izjašnjenju navodi da je Zakonom o upravnom postupku propisano načelo aktivne pomoći stranci, te da neznanje i neukost stranke ne može biti na štetu zaštite njenih prava i pravnih interesa.

Navedeno jasno i nedvosmisleno potvrđuje postupanje Agencije u konkretnom slučaju, odnosno potvrđuje da je Agencija stavila na raspolaganje svu pravnu i stručnu pomoć stranci u upravnom postupku, a šta između ostalog stranka i konstatuje u svom izjašnjenju.

Ovaj organ, posebno je cijenio i ostale navode iz izjašnjenja, ali je našao da oni ne mogu biti od uticaja za drugačije donošenje odluke.

**AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE**

IV Proleterske 19
81000 Podgorica, Crne Gore
tel.: +382 20 446 500
email: epamontenegro@gmail.com
www.epa.org.me

Budući da se ostale stranke u upravnom postupku nijesu izjasnile na: zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/103 od 20.08.2026. godine, g-đa Projkoski Daliborka, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/104 od 20.08.2026. godine, g-din Mandić Krsto, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/105 od 20.08.2026. godine, g-din Mandić Jovan, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/106 od 20.08.2026. godine, g-đa Mandić Marijana, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/107 od 20.08.2026. godine, g-din Mandić Miloš, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/108 od 20.08.2026. godine, g-đa Brajović Slavka, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/109 od 20.08.2026. godine, g-din Pavićević Slobodan, zahtjev za izjašnjenje broj 03-UPI-2482/110 od 20.08.2026. godine, g-din Mandić Vesko, Agencija za zaštitu životne sredine, kako je predviđeno članom 112 Zakona o upravnom postupku, donijeti će rješenje bez izjašnjenja stranke.

Na ovaj način ispoštovane su odredbe člana 22 Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu.

Ovim rješenjem je utvrđena obaveza Nosiocu projekta, da prije početka izvođenja projekta, obavijesti ekološku inspekciju, kako bi ista, shodno članu 26. Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, utvrdila da li su sve mjere predviđene Elaboratom procjene uticaja realizovane.

Ovim rješenjem utvrđena je obaveza Nosioca projekta, da u roku od dvije godine, od dana dostavljanja Rješenja, pribavi dozvolu ili odobrenje za izvođenje projekta u smislu člana 25. Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu.

Agencija za zaštitu životne sredine obavijestiće zainteresovane organe i organizacije o donijetoj odluci.

Uputstvo o pravnoj zaštiti: Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera u roku od 15 dana od dana njegovog prijema, a preko ovog organa.

S poštovanjem,

Za Direktora

Po ovlaštenju
Marko Medenica
Načelnik

**AGENCIJA ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE
CRNE GORE**

IV Proleterske 19
81000 Podgorica, Crne Gora